

ІСТОРИЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАХІДНОГО ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ З ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ

Володимир Яловик¹, Антон Яловик²

¹Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна, yalovuk.vt@ukr.net;

²Український гуманітарний університет, Україна.

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2023-02-28-34>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

ДУ ЗДЦОП – державна установа «Західний державний центр олімпійської підготовки».

ЗМІ – засоби масової інформації.

ЗТУ – заслужений тренер України.

ЗМСУ – заслужений майстер спорту України.

МСУМК – майстер спорту України міжнародного класу.

МСУ – майстер спорту України.

КМСУ – кандидат у майстри спорту України.

Анотація

Актуальність. Державна установа «Західний державний центр олімпійської підготовки з легкої атлетики» зробила значний внесок у розвиток спорту вищих досягнень серед молоді Західного регіону України. Історія створення центру в м. Луцьку та подальший його розвиток сприяв виробленню системи підготовки спортсменів високого класу в Україні. ЗДЦОП за короткий термін зробив значний внесок у розвиток окремих видів легкої атлетики й сприяв зростанню майстерності спортсменів і тренерів та досягненню успіхів на міжнародній арені. Досвід роботи ЗДЦОП, на жаль, висвітлюється тільки у звітах, а результати діяльності недостатньо висвітлюються в ЗМІ та стають забути. **Мета дослідження** – проаналізувати історичне становлення й розвитку Західного державного центру олімпійської підготовки з легкої атлетики на Волині. **Методи дослідження** – це історико-педагогічний аналіз архівних документів, звіти Західного державного центру олімпійської підготовки, опитування тренерів та керівника ЗДЦОП, інформаційних ресурсів мережі «Інтернет». **Результати дослідження.** Аналіз та узагальнення звітів, опитування тренерів, керівного складу ЗДЦОП дали можливість розкрити історичне створення центру у 2018 р. і його розвиток протягом п'яти років. За ці роки створювалася система відбору спортсменів до основного й змінного складу з видів легкої атлетики. Такий підхід уможливив відбір здібних дітей і розвиток їхніх здібностей із п'яти видів легкої атлетики. За роки діяльності ЗДЦОП підготовлено три учасники Олімпійських ігор, одного бронзового призера Олімпіади, одного чемпіона світу й вісім призерів; дев'ять чемпіонів Європи та п'ять призерів. У ЗДЦОП здійснювали підготовку: 1 – ЗМСУ, 11 – МСУМК, 73 – МСУ, 173 – КМСУ. **Висновки.** Проведений історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку ЗДЦОП із легкої атлетики в м. Луцьку дав можливість розкрити певні особливості його діяльності за п'ять років. Значний внесок у розвиток спорту вищих досягнень в Україні серед юнаків, юніорів, молоді зроблено ЗДЦОП. Протягом короткого періоду існування ЗДЦОП в м. Луцьку створив умови для підготовки спортсменів високого рангу з олімпійських видів легкої атлетики.

Ключові слова: спортивні центри підготовки спортсменів, легка атлетика, олімпійські види, спортивна підготовка, спортивні змагання.

Volodymyr Yalovyk, Anton Yalovyk. Historical Formation and Development of the Western State Olympic Training Center in Athletics. Relevance. The State Institution West Olympic Center of Track and Field made a significant contribution to the development of high-achieving sports among the youth of the Western region in Ukraine. The history of the center creation in Lutsk and its further development contributed to the development of a system of training high-class athletes in Ukraine. In a short period, State Institution West Olympic Center of Track and Field made a significant contribution to the development of certain types of athletics and contributed to the growth of the skills of athletes and coaches and the achievement of success on the international arena. Unfortunately, the work experience of State Institution West Olympic Center of Track and Field is covered only in reports, and the results of its activities are not covered enough in the mass media and become forgotten. Research purpose is to analyze the historical formation and development of the State Institution West Olympic Center of Track and Field in Volyn. **Research Methods.** Historical-pedagogical analysis of archival documents, reports of the State Institution West Olympic Center of Track and Field, surveys of trainers and the head of the State Institution West Olympic Center of Track and Field, Internet information resources. **Research Results.** Analysis and summarization of reports, surveys of trainers, management staff of State Institution West Olympic Center of Track and Field made it possible to reveal the historical

creation of the center in 2018 and its development over five years. Over the years, a system of selecting athletes for the main and alternate teams in athletics was created. This approach made it possible to select talented children and develop their abilities in five types of athletics. During the years of activity of the State Institution West Olympic Center of Track and Field, the following sportsmen were trained: 3 participants of the Olympic Games; 1 bronze medalist of the Olympics; 1 world champion and 8 prize winners; 9 European champions and five prize winners. State Institution West Olympic Center of Track and Field carried out training of 1 Honored Master of Sports of Ukraine, 11 Masters of Sports of Ukraine, International Class, 73 Masters of Sports of Ukraine, 173 Candidates in Master of Sports of Ukraine.

Key word: Sports training centers for athletes, athletics, Olympic sports, sports training, sports competitions.

Вступ. Олімпійські ігри – це вершина підготовки спортсменів для участі в них. Уже давно Олімпійські ігри стали політикою держав усього світу. Недаремно ведеться командна боротьба серед учасників Олімпійських ігор, оскільки команда-переможниця демонструє свої переваги не лише в спорті, але й в економічній сфері. Успішні виступи спортсменів команд різних країн на Олімпійських іграх створює національний престиж, і це спонукає державні й комерційні структури створювати ефективні системи в спорті вищих досягнень і підготовки атлетів для здобуття спортивних успіхів на світовій арені. Отже, країни значну увагу приділяють розвитку олімпійським видам спорту.

Аналіз розвитку олімпійських видів спорту за останні роки свідчить про створення ефективних систем із підготовки національних команд різних країн для участі в головних змаганнях чотиріччя. Політикою держав, що претендують на успіх на Олімпійських іграх, стає вдосконалення системи управління державними та громадськими організаціями для досягнення кінцевого позитивного результату в підготовці олімпійців [6]. Для реалізації такої політики країни створюють відповідні умови спортивній інфраструктурі. Однією з них є заснування центрів спортивної підготовки. Тут надаються певні послуги для підготовки спортсменів. Центри переважно надають комплексну підготовку з різних видів спорту. В Україні також почали створювати такі центри. Серед них засновано Східний державний центр олімпійської підготовки і Західний центр олімпійської підготовки з легкої атлетики, які розміщені в містах Суми й Луцьку у 2018 р.

Західний державний олімпійський центр олімпійської підготовки за п'ять років існування досяг значних успіхів у підготовці спортсменів високого рангу. Спортсмени успішно захищають спортивну честь України на міжнародних змаганнях та Олімпійських іграх і досягли значних успіхів. Отже, історія створення центру та його діяльності за цей короткий проміжок часу стає актуальною.

Мета дослідження – проаналізувати історичне становлення й розвиток Західного державного центру олімпійської підготовки з легкої атлетики на Волині. Методи дослідження – історико-педагогічний аналіз архівних документів, звіти Західного державного центру олімпійської підготовки, опитування тренерів і керівника ЗДЦОП, інформаційних ресурсів мережі «Інтернет».

Результати дослідження. Згідно з постановкою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. (№ 567) про утворення державних установ було рішення створити «Західний державний центр олімпійської підготовки з легкої атлетики» в м. Луцьку.

Державна установа «Західний державний центр олімпійської підготовки з легкої атлетики» розпочала свою діяльність із 1 січня 2018 р. Засновником центру є Міністерство молоді та спорту України. Головне завдання Центру – підготовка спортсменів національної збірної команди України з легкої атлетики, здатних успішно виступати на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи, інших міжнародних і всеукраїнських змаганнях.

Передумовою створення в м. Луцьку Центру олімпійської підготовки з легкої атлетики були такі умови: сертифікований міський легкоатлетичний стадіон «Авангард», стадіон ВНУ ім. Лесі Українки для розминки, а пізніше – сертифікований стадіон із метань.

На посаду виконувача обов'язків директора Центру призначено ЗТУ Вегнера Олега Івановича (нині – директор). Крім того, створено структуру Центру з їхніми посадовими обов'язками (рис. 1).

За штатним розписом, у Центрі працює вісім тренерів, із них чотири – штатні одиниці, а за сумісництвом – вісім тренерів на 0,5 ставки.

На початку своєї діяльності в Центрі займалися 50 спортсменів, із них 20 осіб – постійний склад та 30 – змінний. У Центрі почали здійснювати підготовку спортсменів із п'яти видів легкої атлетики (спринт, витривалість, стрибки, метання й багатоборства).

Аналіз результатів табл.1 свідчить, що протягом 2018–2022 рр. у Західному державному центрі олімпійської підготовки з легкої атлетики відбувалися певні зміни в основному й змінному складах. За результатами опитування спортивних керівників, це стається за умови невиконання індивідуального плану підготовки, травм і порушення дисципліни. Спортсмени, які протягом півроку не

показують запланованих результатів, можуть бути відраховані зі змінного складу, а інші, які показують гарні результати, бути зараховані. Такий підхід до підготовки спортсменів створює мотивацію серйозно ставитися до підготовки й виступу на змаганнях. Щорічно також оновлюється основний склад Центру за результатами виступів спортсменів на змаганнях і виконанням планів індивідуальної підготовки.

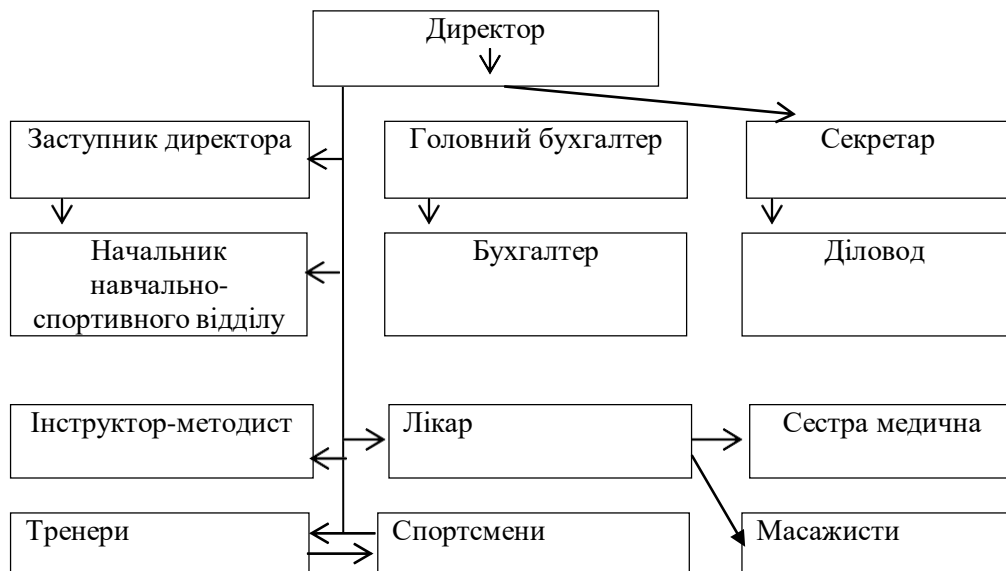

Рис. 1. Структура Західного державного центру олімпійської підготовки

Таблиця 1

Кількісний склад спортсменів центру за 2018–2022 рр.

Група видів	Усього спортсменів	Спортсменів у складі збірної команди України				МСУМК	МСУ	КМСУ	1 р.
		усього	осн.	канд.	рез.				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Спринт	6	6	1	5		-	1	5	
Витривалість	11	11	4	7		-	3	8	
Стрибки	7	7	2	5		-	1	6	
Метання	8	8	2	6		-	1	6	
Багатоборства	3	3	2	-	1	-	1	2	
Усього	35	35	11	23	1		7	27	
2019									
Спринт	11	9	3	3	3	-	3	5	3
Витривалість	21	15	5	10	-	1	2	12	6
Стрибки	30	25	9	3	13	2	6	12	10
Метання	22	17	8	4	5	-	9	9	4
Багатоборства	5	4	-	2	2	-	-	4	1
Усього	89	70	25	22	23	3	20	42	24
2020									
Спринт	11	11	4	1	6	-	4	2	3
Витривалість	26	21	6	11	4	1	2	14	8
Стрибки	36	31	9	15	7	1	3	14	18
Метання	28	27	8	7	12	-	6	8	9
Багатоборства	3	3	3	-	-	1	-	2	1
Усього	106	93	30	34	29	3	17	40	39
2021									
Спринт	10	10	4	2	4	-	4	2	4
Витривалість	17	14	1	9	4	-	2	9	6
Стрибки	17	16	5	8	3	1	4	4	8
Метання	20	19	7	5	7	1	5	9	5

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Багатоборства	4	4	2	1	1	-	1	1	2
Усього	68	63	19	25	19	2	16	25	25
2022									
Спринт	9	3	-	-	3	-	-	1	2
Витривалість	27	22	7	10	5	1	2	14	8
Стрибки	39	32	9	16	7	1	5	16	18
Метання	28	27	8	7	12	1	6	8	9
Багатоборства		-	-	-	-	-	-	-	-
Усього	92	84	24	33	27	3	13	39	37

Проаналізувавши якісний і кількісний склад спортсменів центру в табл. 1, ми отримали такі результати: у 2018 р. в основний склад збірної команди України входило 31,4 %; кандидатів – 31 %, резервний склад – 2,8 %. У 2019 р. кількість спортсменів у збірній становила: основний склад – 35,7 %, кандидати – 31,4 %, резервний – 32,8, а у 2020 р. – відповідно, основний – 32,2 %, кандидати – 36,5 %, резервний – 31,2 %. Із п'яти видів легкої атлетики, у 2021 р. до складу Центру входило спортсменів: основний склад – 30,1 %, кандидати – 39,6 %, 30,1 %. У 2022 р. до складу збірної команди України від центру було зараховано основного складу – 28,9 %; кандидатів – 39,3 %, резервного – 32,1 % спортсменів.

Як видно з даних табл. 2, спортсмени ЗДЦОП протягом п'яти років існування мали успіхи в досягненні спортивної майстерності й отриманні спортивних звань і розрядів.

Таблиця 2

Якісний склад спортсменів ЗДЦОП

Рік	Спортсмени	Звання й розряди, %				
		ЗМСУ	МСУМК	МСУ	КМС	I
2018	35		-	20	77	1
2019	89		3,4	22,5	47,1	26,9
2020	106		2,8	16	40	36,8
2021	68	1	1,9	23,5	36,8	36,8
2022	92		3,2	14,1	42,9	40,2

Аналіз результатів табл. 2 засвідчив, що в складі ЗДЦОП щорічно відбувалися зміни в кількості спортсменів високого рангу. У 2018 р., коли відбулося відкриття Центру, до складу зарахували лише 35 осіб, серед них – 20 % МСУ й 77 % – КМСУ. Найвищих результатів, яких досягли спортсмени, простежено у 2019 та 2021 рр. у підготовці МСУМК, МСУ та КМСУ.

Спортсмени ЗДЦОП протягом п'яти років успішно виступають на міжнародних змаганнях різного гатунку й чемпіонатах України. Міжнародні змагання поділяються на основні та допоміжні. До основних змагань відносять Олімпійські ігри, чемпіонати світу, Європи, Європейські ігри, а допоміжними вважають різні міжнародні зустрічі з різних видів легкої атлетики. Міжнародні змагання ще розподіляються за віковими категоріями. У ЗДЦОП переважно займаються спортсмени юнацького, юніорського та молодіжного віку. У такому віці спортсмени виступають і за інші вікові категорії за умови досягнення високих результатів. У табл. 3 відображено виступи спортсменів ЗДЦОП протягом п'яти років на основних змаганнях.

Таблиця 3

Виступи спортсменів ДУ ЗДЦОП на змаганнях різних рангів

Рік	Загальна кількість спортсменів, які взяли участь в ОІ, ЧС, ЧЄ	Олімпійські ігри			Чемпіонат світу			Чемпіонат Європи			Чемпіонат України		
		I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2018	20				-	1	1	2	-	-	56	33	27
2019	31					1	1	3	1	3	53	56	37
2020	10										25	16	12

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2021	15			1		1	1	2	1		54	37	29
2022	7				1	1	1	2			61	40	33
Усього				1	1	4	4	9	2	3	249	182	138

Аналіз результатів табл. 3 свідчить про успішний виступ спортсменів Центру на міжнародних і всеукраїнських змаганнях. Спортсмени Центру ставали призерами Олімпійських ігор, чемпіонами й призерами чемпіонатів світу, Європи. Як бачимо з табл. 3, у 2020 р. спортсмени не брали участі в основних змаганнях, це пов'язано з «Covid-19», і міжнародні змагання не проводилися. Спортсмени Центру успішно виступають на чемпіонатах України в різних вікових категоріях, про що свідчать результати в табл. 3.

Отримані під час дослідження результати табл. 4 дають підставу вважати, що спортсмени ЗДЦОП успішно виступають на головних змаганнях протягом п'яти років, незалежно від віку. Це свідчить про те, що учні Центру талановиті й досягають успіхів, починаючи з юнацького віку. Серед них можна назвати таких, як Кохан Михайло, Гаврилюк Михайло, Магучіх Ярослава, Фельфер Артур. Так, зокрема, Магучіх Ярослава виборила бронзову медаль на Олімпійських іграх у Токіо, стала чемпіонкою Європи й призеркою чемпіонатів світу. Кохан Михайло, Гаврилюк Михайло, Фельфер Артур досягали успіхів на міжнародних змаганнях серед юнаків, юніорів молоді та дорослих спортсменів. Завдяки умовам, які створює ЗЦОП, вищеназвані спортсмени й тренери мали змогу здійснювати навчально-тренувальний процес на найкращих спортивних аренах Європи та світу.

Таблиця 4

Переможці та призери ЗДЦОП в Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи (2018–2022 рр.)

Чемпіонат	Прізвище, ім'я	Вид	Тренер	Місце		
				I	II	III
1	2	3	4	5	6	7
Чемпіонат Європи серед юнаків, 2018	Іваненко Валерія	молот	Іваненко О. О. Іваненко О. Г.	1		
	Кохан Михайло		Кохан С. В.	1		
III юнацьких Олімпійських іграх, 2018	Кохан Михайло	молот	Кохан С. В.		1	
	Гаврилюк Михайло		Маланюк Я. Д. Яковів В. І.			1
Чемпіонат Європи серед молоді, 2019	<i>Гаврилюк Михайло</i>	молот	Маланюк Я. Д. Яковів В. І.			1
Чемпіонат Європи серед юніорів, 2019	Іваненко Валерія	молот	Іваненко О. О. Іваненко О. Г.	1		
	Магучіх Ярослава	висота	Степанова Т. В.	1		
	Кохан Михайло	молот	Кохан С. В.	1		
	Кравченко Ілля	жердина	Черняєв О. Б.		1	
Чемпіонат Європи серед юніорів, 2021	Фельфер Артур	спис	Римко В. О.	1		
	Жульжик Світлана	800 м	Фінчук Т. Л.		1	
Чемпіонат світу серед юніорів, 2021	Фельфер Артур	спис	Римко В. О.		1	
Чемпіонат Європи з л/а в приміщенні, 2021	Магучіх Ярослава	висота	Степанова Т. В.	1		
Чемпіонат Європи серед молоді, 2021	Костриця Ерік	Естафета	Вегнер О. А. Вегнер О. І.		1	
	Костриця Ерік	Естафета	Вегнер О. А.			1
Командний чемпіонат Європи, 2019	Шумік Віктор	ходьба	Ялович В. Т.			1
	Магучіх Ярослава	висота	Степанова Т. В.		1	
Чемпіонат світу, 2019						1
Олімпійські ігри, 2021						1
Чемпіонат світу серед юніорів, 2022 р.	Фельфер Артур	спис	Римко В. О.	1		
	Брудін Михайло	диск	Кузьменко . М., Брудін . М.			1

Закінчення таблиці 4

1	2	3	4	5	6	7
Чемпіонат Європи серед юніорів, 2022	Брудін Михайло	диск	Кузьменко . М., Брудін . М.	1		
Чемпіонат світу, 2022	Магучіх Ярослава	висота	Степанова Т. В.		1	
Чемпіонат Європи, 2022				1		
Усього				10	6	6

Як свідчать результати дослідження в табл. 4, високих результатів досягли спортсмени з таких видів спорту легкої атлетики, як метання молота, списа, диска, стрибки у висоту; біг на короткі та середні дистанції й ходьба. Такі результати свідчать про розвиток цих видів в Україні, талановитих спортсменів та професійність тренерів, які працюють у ЗДЦОП.

Дискусія. Проведене дослідження підтвердило раціональність створення Західного державного центру олімпійської підготовки в м. Луцьку, це дало змогу спортсменам України Західного регіону підвищувати спортивну майстерність і досягти високих результатів на міжнародних змаганнях. Про створення центру висвітлено в ЗМІ, а про виступи спортсменів були висвітлення лише у Facebook та YouTube і щорічних звітах. Результати наших досліджень розривають особливості розвитку ЗДЦОП та доповнюють науковий пошук подальшого вдосконалення підготовки спортсменів високого класу.

Уперше обґрунтовано історичний розвиток ЗДЦОП на Волині за період 2018–2022 рр. Він характеризується успішним виступом спортсменів Центру на міжнародних та українських змаганнях різних вікових груп. Підтверджено, що створення такого Центру на Волині сприяло розвитку спорту на територіях Західного регіону. Завдяки спільній роботі Міністерства молоді та спорту України зі ЗДЦОП простежено сприяння створенню умов і фінансування для підготовки спортсменів різних вікових груп із легкої атлетики. Така діяльність зробила значний поштовх у розвитку легкої атлетики й підвищила майстерність тренерів і спортсменів із зазначених видів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснений аналіз створення та розвитку ЗДЦОП на Волині дав змогу виокремити певні досягнення Центру й виступи спортсменів на всеукраїнських та міжнародних змаганнях. У процесі дослідження виявлено певні особливості розвитку Центру за короткий термін його дії.

Створення ЗДЦОП у м. Луцьку сприяло подальшому розвитку видів легкої атлетики в Західному регіоні нашої держави. Діяльність Центру покращила умови підготовки спортсменів юнацького, юніорського й молодіжного складів збірної команди України.

Крім того, ЗДЦОП відіграв значну роль у підготовці легкоатлетів молодіжного складу та досягнення високих результатів на українських і міжнародних змаганнях різного гатунку.

У подальшому є необхідність продовжити дослідження діяльності ЗДЦОП і дослідити розвиток окремих видів легкої атлетики та виступи спортсменів у різних вікових групах.

Джерела та література

1. Звіт про діяльність ДУ Західний ЦОП у 2018 р. *Державна установа західний центр олімпійської підготовки*. Луцьк, 2018 р.
2. Звіт про діяльність ДУ Західний ЦОП у 2019 р. *Державна установа західний центр олімпійської підготовки*. Луцьк, 2019 р.
3. Звіт про діяльність ДУ Західний ЦОП у 2020 р. *Державна установа західний центр олімпійської підготовки*. Луцьк, 2020 р.
4. Звіт про діяльність ДУ Західний ЦОП у 2021 р. *Державна установа західний центр олімпійської підготовки*. Луцьк, 2021 р.
5. Звіт про діяльність ДУ Західний ЦОП у 2022 р. *Державна установа західний центр олімпійської підготовки*. Луцьк, 2022 р.
6. Володимир Ялович, Антон Ялович. Зародження спортивного товариства «Динамо» на Волині, та його тенденції розвитку. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2022. № 2 (58). С. 29–34. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-29-34>.

References

1. Report on the activities of the State Institution West Olympic Center of Track and Field (SI WESTERN COT) in 2018. State institution West Olympic Center. Lutsk, 2021.

2. Report on the activities of the State Institution West Olympic Center of Track and Field (SI WESTERN COT) in 2019. State institution West Olympic Center. Lutsk, 2021.
3. Report on the activities of the State Institution West Olympic Center of Track and Field (SI WESTERN COT) in 2020. State institution West Olympic Center. Lutsk, 2021.
4. Report on the activities of the State Institution West Olympic Center of Track and Field (SI WESTERN COT) in 2021. State institution West Olympic Center. Lutsk, 2021.
5. Report on the activities of the State Institution West Olympic Center of Track and Field (SI WESTERN COT) in 2022. State institution West Olympic Center. Lutsk, 2021.
6. Volodymyr Yalovyk, Anton Yalovyk (2022). The Emergence and of Sports Association Dynamo in Volyn and its Development Trends. *Physical education, sports and health culture in modern society*, 2(58), 29–34. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-29-34>.

Стаття надійшла до редакції 01.06.2023 р.